

Colecția Viața în Hristos
Pagini de Filocalie

5

Cuviosul Teognost

TEZAUURUL

Traducere din limba greacă veche
de LAURA ENACHE

Ediție îngrijită, introducere, note și bibliografie
de Pr. DRAGOȘ BAHRIM

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Editura DOXOLOGIA
Iași, 2015

CUPRINS

Lista de abrevieri	7
Introducere (Pr. Dragoș Bahrim).....	9
Cuviosul Teognost <i>Tezaurul</i> (traducere de Laura Enache)	19
Capitolul I	21
Capitolul al II-lea	29
Capitolul al III-lea	35
Capitolul al IV-lea Prima domnie a iudeilor	37
Capitolul al V-lea Domnia lui David	40
Capitolul al VI-lea Domnia lui Solomon	47
Capitolul al VII-lea	54
Capitolul al VIII-lea Dovedire că Hristos este adevăratul Dumnezeu și Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu Cel împreună veșnic	60
Capitolul al IX-lea Că mare bine și călăuză spre mântuire și luminare este lectura Scripturilor	70
Capitolul al X-lea Că cei ce Îl tăgăduiesc pe Hristos și leapădă dumnezeiescul Botez vor fi pedepsiți mai rău decât necredincioșii și că nu trebuie să credem în vise	77

Capitolul al XI-lea Că singură credința creștinilor este dreaptă și neînșelată și despre faptul de a se închina la răsărit	84
Capitolul al XII-lea Despre cinstitele simboluri de credință	94
Capitolul al XIII-lea Că într-adevăr și în mod propriu Născătoarea de Dumnezeu, Preasfânta Fecioara Maria e cea care a născut fără de sămânță, în chip de negrait pe Hristos în două firi, Dumnezeu desăvârșit și om desăvârșit	107
Capitolul al XIV-lea Despre cele șapte Sfinte Sinoade Ecumenice	115
Capitolul al XV-lea Că nu trebuie creștinul să se teamă de moarte, ci să se pregătească pentru ea prin pocăință și mărturisire	133
Capitolul al XVI-lea Al celui între sfinți părintelui nostru Amfilohie, episcopul Iconiei, cuvânt de îndemn la virtute și că trebuie neîncetat să ne amintim de moarte și să cugetăm la deșertăciunea lumii	177
Capitolul al XVII-lea Apoftegme ale Sfinților Părinți, și despre Sfintele Taine, și cum trebuie să fie preotul și monahul	200
Capitolul al XVIII-lea Despre desfrânare și mărturisire	226
Capitolul al XIX-lea Îndemn către Împărat	237
Capitolul al XX-lea [Întrebări și răspunsuri]	245
 Bibliografie	 275
Indici de referințe scripturistice	289

Capitolul al IX-lea

Că mare bine și călăuză spre mântuire și luminare este lectura Scripturilor

1. Mare prăpastie spre pierzare este necunoașterea Sfințelor Scripturi. Căci de aici cresc zeci de mii de rele – vătămarea de minte eretică, viețile cele fără de grijă pentru mântuire, osteneli fără câștiguri, viețuirea cea precum a animalelor iraționale, orbirea sufletului, rățacirea diavolului. „Căci așa cum cei care sunt lipsiți de lumină sau cei care nu privesc raza de soare se lovesc de multe”¹, la fel și prin faptul că nu se cunosc Sfintele Scripturi se întâmplă ca neîncetat să păcătuim și să umblăm ca pe întuneric. Mulți din această pricină au căzut și în erezii și necredință și au ajuns până la definitiva pierzanie. Căci lumină sufletului și viață, și desfătarea de bunătățile veșnice este „raiul dumnezeieștii Scripturi”², întru care este tot darul cel bun, vederea lui Dumnezeu și a fapturilor Lui. Nu este șarpe aici care să înșele cu viclenie și care să fure pe cei care nu sunt atenți, ci harul lui Dumnezeu care îi mântuiește pe cei ce ascultă. Și așa cum pământul neudat de ploaie nu poate fi săpat, nici nu poate să răsară grânele, chiar dacă ar arunca cineva mii de semințe, la fel și sufletul, dacă nu a fost mai înainte adăpat cu dumnezeieștile

¹ Cf. *Scolia 39* la Sfântul Ioan Scărarul, *Scala Paradisi*, 27, 68, PG 88, 1128A.

² Cf. Sfântul Ioan Damaschin, *De fide orthodoxa* IV 17, ed. Kotter 90, 22-23; PG 94, 1176.

Scripturi, nu poate să arate vreun rod, chiar dacă s-ar vărsa în el zeci de mii de cuvinte. De aceea zice Hristos: *Cercetați Scripturile*³, și Apostolul îl îndeamnă pe Timotei, zicând: *Ia aminte la citire*⁴ și celelalte. Și Sirah zice: *Dumnezeu a zidit înțelepciunea și o va dărui celor ce Îl iubesc pe El*⁵ *căci este mai de preț decât aurul și pietrele scumpe*⁶. *Dacă cineva este înțelept, lipește-te de el. Și dacă vezi un bărbat priceput, mâneacă spre el și ușile înțelepților tocește-le, îndeletnicindu-te cu ei*⁷. Dar cu bogații să nu pierzi timpul (căci bogații și cei neînvățați sunt fără de minte și rătăciți) și iarăși zice: *Dacă ai cunoștință și pricepere, răspunde și aproapelui*⁸, iar de nu, întrebă și învață și nu vorbi împotriva adevărului, ci rușinează-te pentru lipsa ta de învățatură⁹. Nu are nevoie de înțelepciune cel lipsit de minte¹⁰ și fericit bărbatul care va sfârși în înțelepciune¹¹. Dar aici numește înțelepciune pe cea după Domnul. Căci înțelepciunea lumii acesteia nebunie este înaintea Domnului¹².

2. Este necesar iarăși să începem cu urmarea cu care ne-am obișnuit și să-L arătăm mai întâi pe Hristos Dumnezeu adevărat din faptele Lui care strălucesc mai presus de soare.

3. După Înălțarea Domnului nostru Iisus Hristos, trecând 318 ani în care iarăși necredința s-a împânzit pe fața pământului și vrăjmașul adevărului se fălea, și după ce mulți

³ In 5, 39.

⁴ I Tim. 4, 13.

⁵ Înț. Sir. 1, 9-10.

⁶ Pilde 3, 15.

⁷ Înț. Sir. 6, 34, 36.

⁸ Înț. Sir. 5, 12.

⁹ Înț. Sir. 4, 25.

¹⁰ Pilde 18, 2.

¹¹ Înț. Sir. 14, 20.

¹² I Cor. 3, 19.

împărați romani și-au trecut unul altuia sceptrele romanilor și după ce mulți dintre ei au rămas tirani prigonind dreapta credință, a venit puterea romanilor la Constantin cel Mare și vestit între împărați.

4. Fiindcă Dumnezeu, *Cel ce cercetează inimile*¹³ și cunoscând mai dinainte noblețea sufletului său, l-a chemat pe el *la cunoștința adevărului*¹⁴, printr-o cruce de stele din cer, îndemnându-l „prin acest semn vei învinge pe dușmanii tăi”¹⁵, ceea ce s-a și întâmplat. Iar iudeii, dușmanii adevărului, plini fiind de pizmă, apropiindu-se de mama acestuia, fericita Elena, ca șarpele oarecând de Eva, încercau să o înșele prin felurite argumente și ziceau: „În mare rătăcire a căzut fiul tău, o, împărăteasă, crezând în Răstignit, pe Care părinții noștri L-au ucis ca pe un răufăcător, *spânzurându-L pe lemn*¹⁶, pentru ce nu mai bine a crezut în Dumnezeu Atotțiitorul, Care a făcut minunate semne și străine minuni în Israel”. Acestea auzindu-le Constantin, nu a mai putut amâna. Ci îndată au fost aleși cei dintâi învățători de lege ai iudeilor în număr de 12, ca să vorbească cu Silvestru¹⁷, arhiereul de atunci al Romei, despre credință și după ce adevărul va fi fost arătat, să cadă de acord și însuși Constantin Împăratul.

5. Au fost, așadar, conflicte puternice de ambele părți și dialoguri, iudeii certându-se că Hristos este un simplu om și

¹³ Rom. 8, 27.

¹⁴ I Tim. 2, 4.

¹⁵ Viziunea lui Constantin este relatată de Eusebiu al Cezareii și de Lactanțiu. A se vedea T.D. Barnes, *Constantine and Eusebius*, Cambridge, 1981, pp. 43 *et passim*.

¹⁶ Fapte 5, 30; 10, 39.

¹⁷ Referințe la discuția papei Silvestru cu evreii se găsesc în *Acta Sancti Silvestri*, ed. Combefis, Paris, 1659-1660, pp. 293-335, în special pp. 326-335; publicat de asemenea în *Roma e l'Oriente*, 6, 1913, pp. 340-367; a se vedea de asemenea și în Gheorghe Monahul, *Chronicon*, ed. C. de Boor, pp. 491-499.

nu Dumnezeu, pe care fericitul Silvestru muștrându-i, a arătat limpede, prin puterea și cuvântul înțelepciunii, din Lege și din Profeți, că El este Dumnezeu adevărat și Dumnezeu Cuvântul, Cel mai înainte de veci, Care în *vremurile din urmă*¹⁸ S-a făcut om pentru mântuirea oamenilor și a afirmat cu tărie că Același este cu Cel care i-a scos pe părinții lor din Egipt și Care i-a trecut marea ca pe uscat și Care le-a izvorât mana. Iar când evreii aduceau înainte Pățimurile lui Hristos și crucea și spuneau că nu este cu putință să fie mărturisit Dumnezeu Cel ce pătimește, Silvestru i-a convins pe aceștia printr-un exemplu, că Hristos nu a pățimit cu dumnezeirea, ci cu trupul. Căci în ce chip soarele luminează în jurul unui copac, dacă îl tai pe acesta cu toporul, nu tai împreună cu el și soarele. „Dar că trebuia să pătimească, zice, Domnul slavei¹⁹ cu trupul de voie pentru mântuirea muritorilor, profeții au propovăduit-o de mai înainte, nefiind cu putință ca altfel să vină în lume cunoștința de Dumnezeu, fiindcă profeții, trimiși fiind în lume, nu au reușit nimic mai mult, fiindcă firea omenească era bolnavă incurabil și de aceea Însuși plăsmuitorul firii, venind la noi fără de păcat, prin propria moarte și propriul sânge, a răscumpărat lumea și a rezidit-o”.

6. Așadar, s-au spus multe din ambele părți în prezența celui între sfinți Împăratul Constantin și după ce Silvestru a luat biruința și când adunarea și dialogul urmau să se încheie, unul dintre evrei, pe nume Zambris, care la sfârșit s-a arătat a fi și mag și vrăjitor, sărind în mijloc, a zis: „Ce este mai mare, o, împărate, fapta sau cuvântul?” Și Constantin răspunzând, a zis: „Faptele sunt întru totul mai bune decât cuvintele”. Și Zambris: „Drept ai vorbit, o, Stăpâne. Pe Silvestru, pe care nici unul dintre noi nu a izbutit să-l biruiască în cuvinte, eu prin fapte îl voi dovedi slab și neputincios”. Și Împăratul:

¹⁸ Evr. 1, 2.

¹⁹ Lc. 24, 26; cf. I Cor. 2, 8.

„Cum și în ce chip?” Și Zambris a zis: „Poruncește puterii voastre să fie adus un animal mare, căruia eu când îi voi grăi în ureche numele Atotțiitorului, în acea clipă va cădea și va muri. Căci așa de mare este numele Lui, încât cel ce îl aude nu mai poate deloc să trăiască”. Și zice Împăratul: „Dar tu cum de auzi numele și nu mori?” Și Zambris: „L-am învățat pe acesta și nu l-am auzit”. „Și cum ai fost învățat?”, zice Împăratul. Și Zambris: „Într-un lighean, după ce s-a pus apă în el, fiind scris numele, l-am învățat”.

7. Atunci, la porunca augustului Constantin, a fost adus un taur sălbatic ținut legat de trei sute de oameni. Și zice Zambris către Silvestru: „Acum vor fi mustrate cuvintele tale și afirmațiile și argumentele: sau spune tu însuși numele Hristosului tău în urechea taurului și dacă nu îl va suferi, ci va cădea și va muri, vom crede în El, sau eu îl spun pe al Atotțiitorului și aceasta va fi în văzul tuturor și al împăratului”. Atunci poruncind Constantin și venind taurul aproape, Zambris i-a spus în ureche incantația aceea satanicească și îndată întreg animalul, scuturat fiind și tremurând înfricoșat și mugind, căzând la pământ, a murit, după ce mai întâi i-au sărit ochii din orbite.

8. Mare a fost uimirea în adunare, în timp ce iudeii prinseră curaj din cele întâmplare, ca și cum deja biruiseră. Augustul Constantin a zis către Silvestru: „Ce spui despre minunea care a avut loc înaintea noastră a tuturor? S-a cutremurat inima mea pentru aceasta și deja mi-a venit îndoială cu privire la credință”. Și Silvestru: „Nu te spăimânta, o, Stăpâne”, zice, „cu privire la cele întâmplare, nici nu te uimi. Căci diavolul, care de la început a fost ucigător de oameni²⁰ și care are în obicei pururea a aduce moartea, iar nu viața, a omorât și acum taurul acesta prin farmecele lui Zambris. Așadar, sau să-l învieze iarăși Zambris pe el, dacă precum spune, l-a ucis cu numele Atotțiitorului și vom crede toți în el (căci așa este

²⁰ In 8, 44.

scris *Domnul omoară și face viu*²¹ și *Eu omor și eu voi face viu*²², fiindcă pururea Îl este mai propriu lui Dumnezeu să facă binele decât răul), sau eu cu numele Răstignitului îl voi ridica pe acesta și îl voi înfățișa viu în ochii tuturor, ca să Se arate Dumnezeul cel adevărat, Cel ce are putere asupra vieții și asupra morții”.

9. A plăcut împăratului cuvântul. Dar Zambris, ca și cum ar fi fost foarte nedreptățit și umplând toate de tulburare, spune către Constantin: „Nu ziceam eu ție, stăpâne, că pe Silvestru nimeni nu poate să-l biruiască în vorbe? Să poruncească, așadar, divinitatea ta, ca nicidecum să nu mai aibă loc acesta să îndrăznească”. Și Împăratul: „Și poți tu iarăși să înviezi taurul pe care l-ai omorât?” „Nu”, zice Zambris, „nici eu, nici altcineva nu va putea aceasta”. Și Constantin: „Dar Silvestru făgăduiește să facă aceasta în numele Răstignitului”. „Ba, nicidecum, stăpâne, nu va putea face Silvestru un asemenea lucru”. „Mă minunez de nerușinarea ta, Zambris, că, deși Silvestru a fost de acord să o facă, tu te împotrivești. Și apoi, dacă chiar se va întâmpla acest lucru, și taurul va învia în numele Răstignitului?” Și îndată toți iudeii ca dintr-o singură gură, au strigat: „Dacă se va întâmpla acest lucru, divinule august, și dacă Cel pe care L-au răstignit părinții noștri poate asemenea lucruri, vom crede și noi și ne vom închina Lui”.

10. Atunci, așezându-se Silvestru la răsărit, s-a rugat, zicând: „Vremea este Stăpâne, Doamne Iisuse Hristoase, să arăți și acum puterea dumnezeirii Tale, spre înfrângerea minciunii și încredințarea adevărului, ca să nu se laude, ci să se rușineze vrăjmașii adevărului și să fie slăvit preasfântul și minunatul Tău nume. Și să nu lași, Împărate a toate, o asemenea *neghină*²³ în mijlocul moștenirii Tale pe care ai dobândit-o prin scumpul

²¹ I Rg. 2, 6.

²² Deut. 32, 39; cf. IV Rg. 5, 7.

²³ Mt. 13, 25.

*Tău sânge*²⁴. Acestea rugându-se, cel între sfinți Silvestru, privind cu atenție la taur, a zis cu mare glas: „În numele lui Iisus Hristos, Cel ce înviază toate, ridică-te și stai pe picioarele tale, nemaiavând sălbăticia dinainte, ci ducându-te blând în sălașurile obișnuite”. Și odată cu cuvântul fiind înviat animalul prin puterea lui Hristos, a înviat deplin umblând cu toată blândețea în rânduială și nu ca mai înainte. La aceasta a venit un mare strigăt de la toți: „Mare cu adevărat este Dumnezeuul creștinilor, Dumnezeul nemincinos Hristos, o singură credință dreaptă este, cea a creștinilor”. S-a bucurat împăratul Constantin împreună cu Elena, propria lui mamă, întăriți fiind în credință. S-au bucurat mulțimile dreptcredincioșilor, iar iudeii s-au rușinat, elinii au fost batjocoriți.

11. Fericita Elena a alergat la Sfintele Locuri pentru aflarea cinstitei cruci a lui Hristos, construind biserici, păzind credința. Iar marele Constantin împărțind doi ani peste treizeci a plecat la Domnul, lăsând urmași la domnie pe Constant, Constanțiu și Constantin, propriii lui fii, cărora le-a și împărțit toată puterea, împărțind-o în trei. Dar ei nu au rămas în voia părintească, ci stricându-se prin avântul războiului dintre ei, toată puterea i-a revenit numai lui Constanțiu.

12. De la dreptcredinciosul împărat Constantin cel Mare și până la cucerirea Constantinopolului de către latini, pe care acest împărat l-a construit după propriul său nume, sunt 894 de ani, dar a fost cucerit în anul 6712 (1204), în ziua de 12 a lunii aprilie²⁵ pe când domnea, după uciderea Anghelilor²⁶, Împăratul Alexie cel poreclit Mourtzouflos.

²⁴ Fapte 20, 29; I Pt. 1, 19.

²⁵ 12 aprilie 1204.

²⁶ Este vorba de Isaac II Anghelos și Alexios IV Anghelos, uciși în timpul unei revolte antilatine în ianuarie 1204, când cei doi împărați s-au baricadat în palat. L-au însărcinat pe Alexios Doukas să meargă să ceară ajutor de la cruciați, însă Alexios V (poreclit Mourtzoufoulos), care era liderul mișcării antilatine, s-a folosit de dreptul său de a intra în palat pentru arestarea celor doi Angheli. Tânărul Alexios IV a fost strangulat în închisoare, iar tatăl său Issaac II a murit curând după aceea. Alexios Doukas a fost încoronat în februarie 1204.